

Åpromenaden

Snart är krokusarna på gång igen. Foto: StigF 2015

Innehåll

2 Funktionärer	14 Resor 2024, Pandemier forts.
3 Ledare	15 Solel på Gröngarn
4 Organisation	16 Bedrägerier XXI
5-6 Pandemier V	17 Bokrecensioner
7 Profilen, Johan Lindblom	17 Nya Enköpingsböcker
8 Sveriges elförsörjning IV	18 Majs kåseri, Märtas klurigheter
9 Ensam men med kontakt	19 Vetenskapsnytt
10 Annonser, Nya lagar m.m.	20 Den gamla bilden
11 Hemtjänstindex, KPR	21 Till Svampen, Alaska Airlines
12 Studiecirklar vinter/vår -24	22-23 Den nya kalendern 1753
13 Aktiviteter vinter/vår 2024	24 Annonser, Skoglunds

Ett telefonsamtal där du blir uppmanad att logga in med ditt bankID?

Bli inte lurad!

Vishing som det kallas blir allt vanligare, men var noga med att aldrig logga in på ditt mobila bankID på någon annans uppmaning.

Sparbanken i Enköping

Redaktionsgruppen	Solveig Zander, ansvarig utgivare	070 241 0227	solveig.zander@outlook.com
	Stig E. Forshult, redaktör em.	070 531 5388	stigforshult@gmail.com
	Ann-Christin Widinghoff, red.	070 770 0022	a.widinghoff@ettoco.se
	Maj Kinnbo, krönikör	073 949 1551	kinnbo.maj@gmail.com
	Sven-Olof Johansson, annonser	070 211 5076	johansson85@hotmail.com

Funktionärer	telefon
Bordtennis, Peter Örberg	072 556 2237
Boule, Pia Rosenberg	073 680 4727
Bowling, Anita Lund	072 330 3097
Bridge, Barbro Sandberg	073 681 5523
Friskvård,	<i>vakant</i>
Läkemedelsombud, Lena Jensen	079 335 0483
Medlemsvård, Eva Armholt	070 238 2628
Programkommitté, Anita Nehler	070 660 1757
Redaktör, avgående, Stig Forshult	070 531 5388
Redaktör Ann-Christin Widinghoff	070 770 0022
Resekommitté, A-M Lindström	070 770 6609
Studiekommitté, Pia Rosenberg	073 680 4727
Valberedning, Elisabeth Andersson	072 738 6760
Västanvind, Heidemarie Rosén	070 299 3199
Webbansvarig, Monica Bauer	076 277 6886
Kommunala Pensionärsrådet, KPR	<i>vakant</i>
Enabygdens bankgironummer:	5947-0559
Enabygdens swishnummer:	123 230 8906
Organisationsnummer:	802 447-9597

Avgiften vid månadsmöten, 100 kr, inkluderar underhållning, förtäring och information. Ska betalas av samtliga närvarande.

Vi vill gärna nå er alla med aktuell info. Meddela därför ändrad adress, telefonnummer eller e-postadress, till Monica Bauer på tel. 070 277 6886 eller mejl: krakan25.mb@gmail.com.

Adress, telefon och mail:

SPF Seniorerna Enabygden
Källgatan 1 B, 749 35 Enköping
Enabygden: a.widinghoff@ettoco.se
Webb: krakan25.mb@gmail.com

Ann-Christin

Enabygdens hemsida:
www.spfseniorerna.se/enabygden
Klicka vidare på "Tidningen Enabygden" och sedan på "Läs tidningen". Tidningen på hemsidan har bättre bildkvalitet än den som sänds per mejl.

STYRELSEN 2023, ordinarie	telefon
Solveig Zander, ordförande	070 241 0227
Pia Rosenberg, vice ordf.	073 680 4727
Irene Lötégård, sekreterare	070 926 6206
Anita Nehler, vice sekr.	070 660 1757
Reine Fredengrener, kassör	070 540 3630
Monica Bauer, medlemsregister	070 277 6886
Eva Armholt, medlemsvård	070 238 2628

Ersättare

Lena Jensen	079 335 0483
John Bergström	070 514 2471

Revisorer

Glen Ärnils	070 532 8479
Monica Sahlén	070 547 6544

mejl

solveig.zander@outlook.com
pia.rosenberg52@gmail.com
irene@lothegard.nu
anita.nehler@hotmail.com
reine@elstop.se
krakan25.mb@gmail.com
eva.armholt@gmail.com

jlenna2958@gmail.com
john.lonsaker@gmail.com

glen.arnils@mbox.lidnet.se
monica.sahlen40@gmail.com

Expeditionen på Kryddgården, Källgatan 1 B, är 2024 bemannad varje helgfri tisdag kl 11-13, utom vid helgdagar. Dessutom spontanträffas alla som vill, gärna med gäster, de flesta måndagar kl 14-16 på **Walters kaffebar** på Kungsgatan 31. Se även kontaktuppgifter till våra funktionärer ovan.

Solveigs sentenser

Seniorernas framtid – en het fråga

Seniora personer ska inte diskrimineras. Det är tydligt och viktigt. Ingen ska kallas gammal utan ordet ska vara bl.a. senior eller årsrik. Vi, för jag menar självklart även mig själv förstås, ska inte oroas för att känna oss utanför eller att vi inte får behålla självbestämmandet. Det gäller verkligen allt. Tack vare SPF Seniorerna som ligger i täten när det gäller att se till oss seniorers bästa har jag fått uppdraget att leda den "Bostadspolitiska gruppen". Det vill säga, komma med förslag vad gäller boendefrågan.

I dag finns många benämningar på boende för seniorer. Endast ett av dessa kan offentligheten styra över och det är "Särskilt boende". Men andra namn finns som Omsorgsboende, Gruppboende, Äldreboende, Seniorboende, m.fl. Det behövs en enhetlighet och en tydlighet i vad de olika boendeformerna ska innehålla. Avancerad teknik, där syftet är att vi ska kunna klara oss själva så länge som möjligt med t.ex. höj- och sänkbara diskbänkar, fjärrkontroller som öppnar skåpluckor, är viktigt.

För mig är det också viktigt att lösa och tydliggöra skillnaderna i de olika boendeformerna. I beställningen från t.ex. kommunen ska ingå ett tydligt regelverk. Ska det finnas träningsrum, inomhus trädgård, övernattningsmöjlighet för anhöriga, finns personal dygnet runt, matsal, o.s.v. Samtidigt ska alla inblandade som byggföretagen, länsstyrelsen, kommunen m.fl. instanser vara överens om regelverket.

Ordförandeskapet i SPF Seniorerna *Enabygden* har lärt mig hur svårt det är att få rimliga lokaler för oss seniora/pensionärsorganisationer. Nu ska jag driva lokalfrågan på ett annat sätt, men kommer fortsätta lösa lokalbehoven i Enköping.

Framtiden för seniorer är också hur länge vi accepteras på arbetsmarknaden. Med långvarig erfarenhet behövs vi på arbetsmarknaden. Har vi bra boende kan vi arbeta längre, behöver inte flytta om vi har tekniska hjälpmedel, socialt umgänge och rimliga boendekostnader.

Vänligen / Solveig

Redaktörens rader

Redan är vi långt in i ännu ett nytt kalenderår, en tid med allt längre dagar som lovar oss en kommande vår och så småningom åter en sommar. Vintern har förvisso sin egen charm, men jag måste erkänna att jag mer ser fram emot vår och sommar än ishalkiga vintertigor.

Vad som också blir nytt är styrelsen i *Enabygden*. Vår ordförande sedan två år, Solveig Zander, kommer att lämna oss för allt tyngre uppdrag i riksstyrelsen, där vi önskar henne all lycka. Som ny ordförande föreslår valberedningen *Lena Jensen*. Se hela förslaget på nästa sida. Hur det blir i verkligheten får vi veta på årsmötet den **29 februari kl 14** i Kompassen. Välkomna då!

Notera lokalen.

Detta är mitt sista nummer som redaktör för *Enabygden*. Det har varit fem roliga och intressanta år och jag hoppas att läsarna har uppskattat åtminstone en del av vad jag försökt att förmedla.

Sedan är planen att Ann-Christin Widinghoff ska ta över från nr 2-2024. Hon har en för detta jobb betydligt mer gedigen kompetens än jag, varför allting bara kan bli bättre. Själv hoppas jag att i bästa fall kunna bidra med några texter även framledes. Den utmaningen hoppas jag emellertid att fler av er medlemmar vill anta. Vad vi vet är ni skrivkunniga.

Nu tackar jag för mig och önskar Ann-Christin all lycka med tidningsmakeriet i fortsättningen. Det är ett trevligt uppdrag som jag hoppas att både hon och läsarna ska trivas med. Se bild på sidan 2.

StigF

OBS! Dags att ladda ner SPF-appen så du får information från SPF *Enabygden* direkt i mobilen.

Välkomna med egna texter och bilder till *Enabygden*. Skicka in era bidrag med några kommentarer. Se sidan 2. Vi hjälper till med layout och kan även ställa upp för en intervju om någon vill det. För signerade artiklar svarar alltid artikelförfattaren själv.

Presstopp för *Enabygden* nr 2, 2024 är på **fredag** den **3 maj** 2024 / StigF

OMRÅDESGRUPPER

Grupp 1, Elisabeth Andersson

Kontakt: tel. 072 738 6760

e-post: reisandersson@gmail.com.

Jan-Olov Andersson och Sten-Olov Björbrand ingår också i gruppledningen.

• Området omfattar medlemmar boende på landsbygden utanför Enköpings stad.

Grupp 5, Kurt Pettersson

Kontakt: tel. 070 320 4172

e-post: kurt.3702@gmail.com.

• Enköping sydväst, Gröngarn, Munksundet, Lillsidan, Västerleden, Galgvreten.

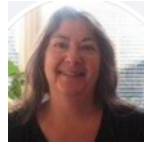

Grupp 3, Sonja Norelius

Kontakt: tel. 073 959 4202

e-post: sonjanorelius4@gmail.com.

• Fanna (Svampgatorna), Korsängen, Bergvreten, Husberg, Gånsta, Stenvreten, Bredsand, Åkersberg.

Grupp 6, Pia Rosenberg

Kontakt: tel. 073 680 4727

e-post: pia.rosenberg52@gmail.com.

• Romberga, Enöglå, Drottninggatan, Bangårdsgatan, Linbanegatan, Långgatan norr, Bergsgatan, Fjärdhundragatan norr, Lillängsgatan.

Grupp 4, Gunnel Sparrings

Kontakt: tel. 070 531 3554

e-post: sparringsg@gmail.com.

Gunilla Sellin och Marianne Johansson ingår också i gruppledningen.

• Centrala Enköping, Kungsgatan, Östra Ringgatan, Lilla Vägen, Sandgatan öst, Tullgatan, Munksundsgatan, Kryddgårdsgatan, Korsängsgatan och korsande gator.

Grupp 7, Eva Armholt

Kontakt: tel. 070 238 2628

e-post: eva.armholt@gmail.com

• Långgatan södra delen, Fjärdhundragatan söder, Hägnadsvägen, Sandgatan väst, Torggatan väst, Västra Ringgatan, Lillebergsgatan, Kyrkogatan.

Områdesgrupperna ansvarar bl.a. för månadsmötena. Jobbet blir lättare om fler hjälps åt.

Årsmötet

Som tidigare har meddelats äger årsmötet 2024 rum på **torsdag den 29 februari, kl 14 på Kompassen**. Då ska främst **ordförande** och en ny **styrelse** väljas. Detta har valberedningen jobbat hårt med under några månader. Dess **förslag** är följande:

Ordförande:	Lena Jensen	nyval
Ledamöter:	Irene Lötegård	omval
	Reine Fredengrener	omval
	Monica Bauer	omval
	Hans Morath	nyval
	Stig Forshult	nyval
Ersättare:	Solveig Zander	nyval
	Anne-Marie Lindström	nyval
	Ann-Christin Widinghoff	nyval

Kvar i styrelsen sedan årsmötet 2023 -> 25 år:

Ledamöter: Eva Armholt
Anita Nehler
Pia Rosenberg

Förslag på revisorer

Ordinarie:	Magnus Hurulund	nyval
	Hans Zander	nyval
Ersättare:	Monica Sahlén	omval

Utöver detta kommer valberedningen också att presentera förslag på ledamöter i *Programkommittén*, *Resekommittén*, *Studiekommittén* och *Redaktionsgruppen* samt *KPR*. Eventuellt kommer årsmötet att delegera dessa senare beslut till styrelsen.

Viktiga telefonnummer

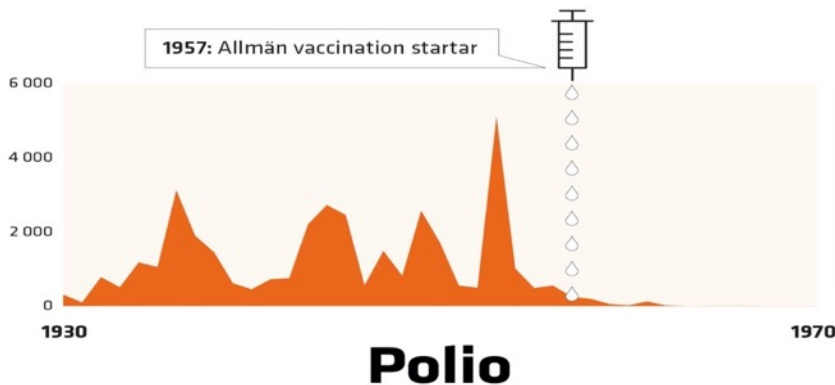
SOS alarm	112	Polisen	114 14
Vårdguiden	1177	Hemtjänst	0171 625 425
Kvinnojouren	0171 440 242	Kontaktcenter	0171 625 000, vx
Jourhav. medmänn.	08 702 1680	Färdtjänst	0171 625 920
Äldrelinjen	020 222 233	Taxi Enköping	0171 440 000

Om epidemier och pandemier V

Epidemihistoria, fortsättning

Polio

Polio orsakas av ett tarmvirus. Sjukdomen kallades tidigare också barnförlamning, då den ofta drabbade barn och var mycket fruktad i början på 1900-talet. Emellertid är den betydligt allvarligare om man drabbas i högre ålder. Sjukdomen är kraftigt smittsam, främst via luftburna aerosoler. De flesta som smittas får emellertid endast lindriga förkylningssymtom eller diarré. I några procent av fallen angriper poliovirus emellertid nervcellerna i ryggmärgen och även hjärnan, varvid både bål och extremiteter kan förlamas och ibland även andningsmusklerna. Då krävs respiratorbehandling för att man ska överleva det akuta stadiet. Förlamning i olika omfattning kan sedan kvarstå hela livet. Den som tillfrisknat från polio blir immun, men kan ändå senare i livet drabbas av följdåkommor som muskelsmärta och muskelsvaghet.

Poliofall per år i Sverige under 1900-talet. Bild från Folkhälsomyndigheten.

Polio har främst under 1900-talet dragit fram över världen i flera vågor. Sverige hemsöktes av en omfattande epidemi 1953-54 med ca 3000 förlamade och ett mindre antal dödsfall. Sjukdomen är emellertid känd sedan 1840 och i Sverige sedan 1881, då den drabbade Sävar utanför Umeå. Polio finns i tre varianter, som inte ger ömsesidig immunitet. Två av polio-typerna anses emellertid nu vara utrotade och den tredje finns, tack vare vaccinering, kvar i endast några få länder i världen.

I början av 1950-talet lyckades forskare i USA ta fram vaccin mot polio. Parallellt skedde en motsvarande utveckling i Sverige och från 1957 vaccineras alla barn i Norden med ett avdödat vaccin som visat god effektivitet. Numera har vi en så gott som fullständig immunitet och i det stora hela också i övriga världen. Här har Rotarys program *Polio Plus* betytt mycket. Endast i Pakistan och Afghanistan finns sjukdomen kvar. Ändå har enstaka personer insjuknat även på senare år och t.o.m. ett fåtal dödsfall inträffat, dock endast bland personer som av olika skäl avstått från vaccinering. Under 2022 fann man poliovirus i avloppsvatten i New York som skulle kunna vara avdödat virus som åter väckts till liv. Det är säkrast att vara fortsatt vaksam.

Vaccinering mot polio ingår i den grundvaccination som alla svenskar erbjuds. Den ges i form av fyra doser, de första relativt tätt och den tredje efter cirka ett halvår. Därefter bör det förflyta minst tre år innan man tar den fjärde påfyllnadsdosen. Utöver detta rekommenderas en extra dos, om man vill åka utomlands till riskområden mer än 10 år efter den fjärde dosen.

Influensa

Olika varianter av virus-sjukdomen *influensa* har under historisk tid återkommande drabbat Sverige och världen, sannolikt under minst ett par tusen år. Symptomen är emellertid inte särskilt specifika och sjukdomen har därför inte alltid diagnostiserats korrekt. De vanliga symptomen är kort inkubationstid, bara ett par dagar, snabbt stigande feber till 39-40 grader, huvudvärk, muskelsmärta, hård torrhosta, ofta brännande värk bakom bröstbenet vid hosta och senare heshet samt ibland diarré.

Det finns tre olika arter av influensavirus som drabbar människor, typ A, B och C, varav A är den allvarligaste. Denna kan delas in ytterligare i olika varianter som *H1N1*, där H1 står för virusets först upptäckta ytprotein *hemag-*

glutin, och N1 för den första varianten av ett annat ytprotein *neuraminidas*. Det finns sålunda H1N2, H2N2, H3N1 osv i totalt 144 kombinationer som alla har något olika egenskaper. Sjukdomsförloppen är dock likartade, varför typning av viruset måste ske för att man ska kunna avgöra, vilken variant det är fråga om. Influensa typ B uppvisar nästan samma kliniska symptom som typ A men är i genomsnitt lindrigare och ger inte upphov till pandemier. Influensa typ C ger en lindrig övre luftvägsinfektion och diagnosticeras sällan.

Influensa är mycket smittsam. En sjuk person som nyser sprider aerosoler med virus. Dessa andas lätt in av andra i närheten som därvid smittas. Man kan emellertid även få i sig virus genom kontaktsmitta om man tar i någon sjuk person eller på en yta som har blivit förorenad av slem med virus.

Namnet, *influensa*, infördes från latinets via italienskan till Sverige först år 1783. Det har att göra med astrologi, eftersom man trodde att himlakropparna i speciella konstellationer påverkade eller *influerade* den mänskliga hälsan. Kunskapen om virus skulle komma långt senare.

Hippokrates beskrivning av *Perinthushostan* i Thessaloniki år 412 f.v.t. kan vara det första omnämnandet av influensa i historien. En annan epidemi drabbade år 212 f.v.t. romarna vid erövringen av Syrakusa och på 800-talet blev Karl den stores trupper i norra Italien sjuka i *Febris italica* som också kan ha varit influensa. Helt säkert är detta inte, men epidemin i Europa 1510 torde däremot med visshet ha varit influensa.

I modern tid har flera allvarliga influensapandemier per sekel drabbat världen, sannolikt i samband med att en ny virusmutation har uppträtt. De senaste pandemierna är *Ryska snuvan*, H3N8 (eller H2N2), 1889-92 med ca 1 miljon döda, *Spanska sjukan*, H1N1, 1918-20 med 50-100 miljoner döda, varav nästan 40 000 i Sverige, *Asiaten*, H2N2, 1957-58, nära 4 miljoner döda, varav ca 3000 i Sverige, *Hongkonginfluensan*, H3N2, 1968-70, ca 1 miljon döda, varav högst 500 i Sverige, *Svininfluensan*, H1N1, 2009, 150-500 tusen

döda, men på grund av vaccinering nästan inga dödsfall i Sverige. Tyvärr kan vaccinet mot svininfluensan, *Pandemrix*, som bieffekt ha orsakat sjukdomen *narkolepsi* hos knappt 400 ungdomar.

Hela världen har influensa. Le Monde i Paris ca 1890

Utöver de allvarliga epidemierna ovan sprids säsonginfluensa av olika typer under några månader varje vinter. Även i denna inträffar dödsfall men betydligt färre, drygt en kvarts miljon över världen och högst tusen fall i Sverige, vilket sålunda är i samma storleksordning som svininfluensan. Denna variant liksom fågelinfluensan, visar att influensa är en *zoonos* som kan överföras mellan djur och människa, även om sannolikheten är låg. När detta någon gång sker kan emellertid situationen snabbt bli mycket allvarlig.

Som synes har de flesta pandemierna pågått i ett par år, främst under vintrarna. Efter ett sommaruppehåll har de ofta återkommit i en ny våg. Spanska sjukan, som slog till i kölvattnet efter första världskriget, är den hittills värsta av alla influensor och en av de sjukdomar som tagit den allra största tributen av mänskliga liv. Många av oss har säkert hört om släktingar som drabbades av spanska sjukan. Den skiljer sig även från de övriga epidemierna genom att många unga dog i spanska sjukan, medan andra pandemier främst har drabbat äldre. Influensan är oftast inte den slutliga dödsorsaken utan istället lunginflammation eller hjärtsvikt.

Sedan många år erbjuder regionerna i Sverige vaccin mot influensa. Som nämnts ovan kan

fortsättning på sidan 14

Profilen – Johan Lindblom

Denna gång är vår profil en välkänd enköpingssiluett, Johan Lindblom, som driver ICA-butiken Westerlunds på Dr Westerlunds gata. Butiken öppnade den 19 april i fjol och har sålunda varit igång i närmare ett år. Samtidigt stängde de två äldre ICA-butikerna Västerhallen och Stjärnköp. Den senare hade då legat i sina gamla lokaler vid Gustaf Adolfs plan i över 50 år och drivits av Johan Lindblom de senaste 5 ½ åren. Men nu blev det ny- och omstart, när i stort sett all personal, fler än 30 personer, från de två äldre butikerna tillsammans skulle skapa något helt nytt. En sådan operation är inte alltid enkel men enligt Johan Lindblom har syntesen fungerat över förväntan.

Många kunder synes även ha följt med i flytten och nya har tillkommit, inte minst från Munksundet som nu ligger väl till med Westerlund som närmaste livsmedelsbutik. Däremot har sannolikt ett antal äldre kunder i Enköpings centrum svårt att ta sig till det nya läget, varför det numera saknas en mindre och centralt belägen dagligvaruaffär i Enköping.

I den nya butiken, som har mycket generösa öppettider, kl 7-22 alla dagar, arbetar idag drygt 30 personer. För att styra verksamheten har Johan Lindblom en ledningsgrupp på fem personer med ansvar för olika delar av arbetet. Hittills verkar det mesta ha gått bra och som kund upplever jag att man snabbt och lätt får den service och guidning som man kan behöva.

Men hur har Johan Lindblom blivit ICA-handlare. Ja, i praktiken har han mer eller mindre fötts in i branschen, eftersom hans far drev en ICA-affär i Fjärdhundra. Där började färden som sedan tagit honom hela vägen till posten som ägare av ICA-Westerlund. Under vägen har han jobbat i ett tiotal butiker i Enköping, Bålsta, Häggvik och Västerås m.fl., innan han för sex år sedan fick chansen att ta över ICA Stjärnköp i Enköpings centrum. Det var i viss mån en chansning eftersom han redan då visste att affärens dagar var räknade. Därför

blev glädjen stor när han av ICA i fjol fick ansvaret för en splitter ny butik, ICA Westerlund.

Det är emellertid ingen självklarhet att bli chef och butiksägare inom ICA. Ledningen kräver goda meriter och en rejäl utbildning som ICA till dels själv tillhandahåller. Även alla anställda måste årligen utbildas i sådant som legitimationskrav, penningtvätt m.m. ICA ställer också stora krav på varukvaliteten såväl genom egna distributionskanaler som genom att efter kontroll godkänna lokala leverantörer. Man kan t.o.m. med en knapptryckning stoppa försäljning av t.ex. importerade varor som av någon anledning visat sig inte hålla den utlovade kvalitén.

Dagens stora utmaning är den senaste tidens stora prisökningar som är svåra att direkt föra vidare till kunderna. En viss dämpning har skett den allra senaste tiden, varför framtiden trots allt ser ljus ut.

Med ett varmt tack till Johan för en trevlig pratstund samt god service vid *Enabygdens Oktoberfest* önskar jag honom gärna lycka till.

StigF, även foto

Sveriges elförsörjning IV

Trots allt vad som skrivs om olika problem för vårt elsystem är Sveriges elförsörjning i det stora hela god och 98 % fossilfri. Reserverna är emellertid små, vilket kan ställa till bekymmer. Elbehovet varierar kraftigt på såväl kort som lång sikt och då måste produktionen hänga med – omedelbart! Annars kan det gå som vid strömavbrottet i Hamra den 27/12 1983. Minns ni det? Under kalla och vindstilla vinternätter kan bristen i den inhemska elproduktionen uppgå till några tusen MW, vilket motsvarar ett par kärnkraftsreaktorer. Då är det bara att hoppas att vi kan importera dyr kolkraft från kringliggande länder eller starta Karlshamns oljekraftverk om 662 MW, som emellertid inte räcker långt, om elbristen blir stor.

Å andra sidan producerar vindkraftverken alldeles för mycket ström när det blåser. Då går elpriset mot noll, vilket också skapar problem. Varför bygga stora och dyra vindkraftverk, om man inte tjänar något, när det äntligen blåser. Detta drabbar även vattenkraften som tvingas dra ner på elproduktionen och också får dåligt betalt. Samtidigt är vattenkraften guld värd, då den är relativt lätt att reglera och därmed kompenserar för den mer nyckfulla vindkraften. Den senare ger emellertid numera stora och värdefulla bidrag till svensk elproduktion.

Elbehovet i Sverige har på senare tid vuxit ganska långsamt. Men skulle behovet i framtiden öka med 50-100 %, som förutspås i vissa scenarier pga fler elbilar och fossilfritt stål, blir situationen en helt annan. Allt fler har svårt att se att någon annan energikälla än kärnkraft kan klara detta, även om inte alla håller med. Sannolikt behövs flera reaktorer om drygt 1000 MW vardera. Den nya finska *Olkiluoto III* om 1600 MW har redan stabiliserat elnätet.

Dessutom diskuteras SMR, dvs **S**må **M**odulära **R**eaktorer på kanske 200-400 MW, vilket Vattenfall planerar för i Ringhals. SMR borde bli billigare och kunna byggas industriellt på fabrik för att sedan sättas ihop på plats. Små aggregat är också mindre riskfyllda och skulle därför kunna placeras närmare bebyggelse och då kunna användas för produktion av såväl el som fjärrvärme, såsom *Ena Energi* gör idag.

El genererad av vattenkraft och kärnkraft har stora systemtekniska fördelar, eftersom dess tunga generatorer stabiliserar hela elsystemet. Detta är nyttoeffekter som varit nästan gratis. Svenska Kraftnät tvingas emellertid nu till allt fler miljarddyra insatser för att hålla nätet stabilt. En sådan är att hålla Karlshamn startberett samt att upphandla flera snabbstartade gasturbiner som kan leverera ström med mycket kort varsel om störningar skulle uppstå.

Sveriges energimix är f.n. nära optimal med kärnkraft som levererar en stabil basenergi, vattenkraft som kan regleras vid behov och vindkraft på toppen. Solkraften är än så länge relativt marginell. Ju mer vindkraft som finns i elnätet, ju känsligare blir detta för störningar.

Tysklands *Energiwende* kan ses som ett praktiskt exempel. Efter olyckan i Fukushima 2011 bestämde Tyskland att stänga alla kärnkraftreaktorer, vilket skedde våren-23. Istället kommer hälften av all tysk el från fossileldade kraftverk, främst brunkol men på senare tid allt mer gas. Tyskland får mycket svårt att ta ner andelen fossila bränslen till noll 2035.

Totalt släpper alla världens länder ut knappt 40 miljarder ton koldioxid per år. Kina bidrar med 12,5 miljarder ton eller 32 %, USA med 12 %, Indien 7 %, Ryssland 5 %, Japan 3 %, Tyskland 1,5 % och Sverige 0,1 %. Alla dessa utsläpp måste enligt COP28 snarast ner till noll.

Kärnkraften är i stort sett fossilfri men även den har sina nackdelar. Dessa är främst gruvbrytningen, då de flesta malmer innehåller mycket låga halter uran. Man måste därför bryta väldigt stora volymer berg med de skador på omgivningen som detta för med sig. Dessutom bildas avfall, visserligen lite, men kraftigt radioaktivt som måste lagras under lång tid, många tusentals år, innan det blir ofarligt.

Lösningar på detta är emellertid på gång i form av olika planer på fjärde generationens kärnkraftverk. Den typ jag främst tänker på kallas ADS, **A**ccelerator**D**rivna **S**ystem. Dessa kan använda dagens kärnavfall som bränsle. Reaktorn med använt kärnbränsle ansluts till en extern neutronkälla som startar kärnreaktionen.

Då skapas värme som driver elgeneratorerna. Samtidigt förstörs det mesta av radioaktiviteten i bränslet som därvid blir nästan ofarligt. När man stänger av neutronkällan, stannar processen omedelbart, varför någon härdsälta aldrig kan uppkomma. Ytterligare en fördel är att denna typ av kärnreaktorer kan drivas med såväl naturligt uran som torium som det finns gott om i den svenska berggrunden.

En liten testreaktor av fjärde generationen med torium som bränsle planeras i Norrköping till 2025. Tekniken fungerar på laboratoriet och borde därför gå att omsätta i praktiken, men hur långt det är till kommersiell drift är svårt att sja om. Fusionskraft är ännu mer avlägsen, även om flera lyckade försök nyligen gjorts.

Ena Energi

För drygt tio år sedan gick *Ena Energi* med förlust. Då började VD Thomas Ulväng att elda med billigt rivningsvirke, vilket blev en lyckträff för såväl företaget som fjärrvärmekunderna. Även elproduktionen gynnades och gav rejäla vinster, när elpriserna härom året gick i taket. Nu har dessa emellertid sjunkit igen.

Tyvärr har kostnaderna för rivningsvirke gått upp kraftigt på senare tid, vilket resulterat i höjda priser på fjärrvärme. Alternativet att bränna *salix* (sälg) har tyvärr inte visat sig vara lönsamt då skörden kräver för mycket arbete och för lång torktid. Bränslet blir därför dyrt. Salixodlingar står fortfarande kvar på många fält runt om Enköping.

Enköpings kommun har beslutat att senast i början på 2030-talet flytta *Ena Energi* från hamnen (*bild nedan*) och bygga nytt. Frågan är då om man i framtiden bara ska producera fjärrvärme eller som nu även el. Det senare är knappast ekonomiskt försvarbart men kan vara av stort värde vid elbrist. Då kan man köra s.k. ö-drift och försörja närliggande känsliga enheter som sjukhus och vattenverk med ström.

StigF

Ensam men med kontakt

Rubriken talar sitt tydliga språk och syftar på att den digitala världen kan skapa kontakter och ge sociala relationer och minska ensamheten. Vid ett besök på Öland träffade jag en grupp seniorer, jag kallar den "Ölandsgruppen". De deltog, av en slump, i ett internationellt projekt där syftet var att undanröja den digitala ojämlikheten som äldre hamnar i.

De fick mig förstå att äldre utan digitala kunskaper inte kunde betala sina utgifter, komma i kontakt med banken, kontakta myndigheter, ta del av information från t.ex. Google. Dessutom var det omöjligt att få information via hemsidor och appar. Man är helt enkelt utanför. Kontakta barn och andra anhöriga kändes jobbigt. Kontakta sjukvård, betala parkeringar, söka information, ha kontakt med anhöriga via sms är också något som inte fungerar utan digitala kunskaper. Vad är det då som behövs för att våga och vilja ta steget och börja ge sig in i den digitala världen?

För att få veta började "Ölandsgruppen" helt enkelt med att intervjua några mer eller mindre slumpvalda äldre. Svaren var bl.a. att det gällde att få utbildning av någon i samma ålder. Då pratar man "samma språk", tar det lugnare och lär sig undan för undan. Uppsökande verksamhet på träffpunkter, pensionärsföreningar, bibliotek och vårdcentraler gav bra förslag på hur man kontaktar äldre och får förslag på det viktigaste att börja med. *Dator-Marie* är en tjänst som kommunen tillhandahåller för tillfälliga frågor och behov. Aktiviteter på helger t.ex. kommunala träffpunkter ger sociala kontakter, samtidigt som man kan hjälpa varandra.

Citat från en av damerna som "Ölandsgruppen" kontaktade sa, "Ja, sa jag, det kan jag inte lära mig, men det kunde jag ju. Det där med kod och allt ju. Förr ville jag inte ringa vet du, och prata, men nu går det jättebra /.../ men be om hjälp har jag alltid haft svårt, men det ..., jag klara det." (K,75)

Fortsättning på sidan 10

Fastighetsbyrån i Enköping

Vi säljer flest
bostäder, och
övning ger som
bekant färdighet.

Varför inte ringa
Sveriges största
mäklare?

Välkommen
Fastighetsbyrån i Enköping
Tel 0171-330 00
enkoping@fastighetsbyran.se
Källgatan 17

Fastighetsbyrån

Fortsättning från sidan 9

Slutsatsen av alla intervjuer var vikten av att ha grannar och ett socialt nätverk. Det framgick också att det var stor risk för digital utestängning, vilket innebär utestängning från samhället i stort. Social isolering kan leda till att man känner sig "dum". Det är eller blir en rädsla för att använda digitala hjälpmedel.

Ett intressant projekt som kan vara värt att ta efter, tycker jag. "Ölandsgruppen" blev väl uppmärksammade i media. Bl.a. var jag med vid en radiointervju som de inbjöds till. Projektet har visat på, som jag ser det, möjligheter att lära sig hantera den digitala världen – oavsett ålder. Man behöver inte bli expert. Hantera ekonomin, prata med barnbarnen via Face-Time, betala parkeringen och kontakta sjukvården räcker långt.

Solveig Zander

Free clipart

Nya lagar m.m. 2024

Våra pensioner höjdes den 1 januari 2024, men olika mycket, 500-1500 kr beroende på pensionsavtal. Grundavdraget för pensionärer höjdes också, vilket innebär 200-300 kr i sänkt skatt per månad.

Senare under 2024 kommer alla födda 1957 att kompenseras för att de kom i kläm när riktåldern för pension höjdes. Detta har bl.a. SPF Seniorerna jobbat hårt för.

Riksdagens pensionsgrupp föreslår att man ska kunna pausa sin tjänstepension om man vill gå tillbaka i jobb en tid. Detta kommer emellertid inte att gälla förrän 2025.

Från den 1 juli 2024 höjs ROT-avdraget till 75 00 kr, samma som för RUT-avdraget.

Bostadsrättsföreningar och samfälligheter får tillstånd att hålla digitala stämmor, om detta förs in i stadgarna.

Återvinningen blir kommunal, vilket kommer att förändra en hel del rutiner.

StigF

Hemtjänstindex visar hemtjänstens kvalitet ur brukarens perspektiv

Visst är det viktigt att veta hemtjänstens kvalitet i kommunen, där det är de som har behoven som visar vad som är viktigt och behöver mätas?

En enkätundersökning om vad brukaren, de anhöriga och blivande brukare tycker samt styrande lagar och regler, har blivit grunden till en vetenskapligt framtagen mätmodell som kallas för *Hemtjänstindex*.

Hemtjänstindex bygger på årliga, offentliga data, som redan finns rapporterade från kommunerna och har tagits fram som ett redskap för kommunerna att förbättra sitt arbete.

Indexet publicerades första gången 2022 och omfattar alla Sveriges 290 kommuner.

Kommunerna läggs genom sitt index in i en rankinglista där de kan jämföra sig med andra kommuner samt jämföra och förbättra sitt eget kvalitetsarbete över tid.

Kommuner kan mot en kostnad beställa den fullständiga rapporten och använda resultaten i sitt förbättringsarbete.

Förenklat beskrivet har man kommit fram till fyra viktiga delområden som tillsammans omfattar det brukaren tycker är viktigt. Dessa delområden är

Information – t.ex. om kontakter, insatser, avgifter

Biståndshandläggning – t.ex. flexibilitet och individbaserade beslut

Utförande – t.ex. att beslutade åtgärder utförs, integritet, bemötande

Stöd, utveckling – t.ex. tjänster för trygghet, anhörigkontakt

Delområdet **Utförande** väger dubbelt så tungt som de andra områdena för brukarna, enligt enkätundersökningen.

Hur bra är då hemtjänsten i Enköpings kommun?

Enköping har förbättrat sin hemtjänstkvalitet under året! Vid publiceringen av 2023 års mätning av *Hemtjänstindex*, den 5 december, visar det sig att Enköping bland landets 290 kommuner har stigit i rangordning från plats nr 105 förra året till plats 61 i år.

I Enköpings kommun ligger alla områden över genomsnittet och har förbättrats sedan förra mätningen utom **Biståndshandläggning** där man ser en tydlig försämring, både i ranking och kvalitetspoäng.

Ovanstående uppgifter är hämtade från hemsidan ”hemtjanstindex.se”.

Ska Enköpings kommun använda Hemtjänstindex?

Enköpings kommun har hittills valt att inte använda sig av *Hemtjänstindex* i sitt förbättringsarbete.

Det har tidigare INTE funnits något samlat mått på kvaliteten i hemtjänsten. Om kommunen använder sig av *Hemtjänstindex*, behöver de inte ta tid och pengar till att ta fram egna kvalitetsmått. Verktøget ger stöd till verksamheten att prioritera rätt. Med hjälp av detta kan man göra förbättringar och besparingar som inte försämrar hemtjänstens kvalitet.

Som kommuninvånare och företrädare för medlemmar i SPF Seniorerna anser vi att kommunen bör arbeta med *Hemtjänstindex*. Det vore intressant att få veta hur kommunen bedriver utvecklingsarbete för hemtjänst, vilken metodik man använder och motivering till att man valt att inte använda *Hemtjänstindex*.

Ellan Andersson

Ordförande SPF Seniorerna Örsundet

Lena Jensen

SPF Seniorerna Enabygden

Kommunala Pensionärsrådet

Vid mötet med KPR den 4 december 2023 presenterades årets *Hemtjänstindex*. Det kommer att diskuteras vid nästa möte med KPR.

Vid samma möte efterfrågade Solveig Zander information om hur kommunen arbetar för att skydda äldre mot bedrägerier. Hon anser också att det behövs en arbetsgrupp för att diskutera vård och omsorg av äldre. Även dessa förslag tas upp vid nästa möte.

StigF

Studieprogram för SPF Seniorerna *Enabygden* våren 2024

I samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan

Information om varje enskild aktivitet finns nedan

För övrig information kontakta Studiekommittén

ANMÄLAN ska ske direkt till varje cirkel/aktivitetsledare per telefon eller mejl enligt nedan

PLATS i cirklarna/aktiviteterna reserveras i den ordning som anmälningarna kommer in

KOSTNAD I de flesta fall 100 kr per termin till bankgiro nr 5947-0559 eller swish 123 230 8906

LOKALER Enligt anvisning vid varje aktivitet, oftast Vuxenskolan eller Kryddgården

Studiecirklar samt hobby- och friskvårdsaktiviteter

LYSSNA PÅ LJUDBÖCKER

Ledare Sonja Norelius
 Kontakt 073 959 4202, sonjanorelius4@gmail.com
 Plats Kryddgården, Källgatan 1 B, Expeditionen
 Dag måndag, var tredje vecka, kl 10.00-12
 Start den 12 februari

KORTSPEL

Ledare Zsuzsanna Ström
 Kontakt 076 255 8419, zsuzsanna.strom@gmail.com
 Plats Kryddgården, Källgatan 1 B, rum 2
 Dag tisdag, varje vecka, kl 9.30-12.30
 Start pågår

BRIDGE

Ledare Barbro Sandberg och Per Kjellin
 Telefon 072 681 5523 resp. 070 517 7724
 Mail barbro_sandberg@hotmail.com
 Plats Bridgeklubben på Eriksgatan 12
 Dag onsdag, varje vecka, kl 9.00-12.00
 Start pågår

SCHACK

Ledare Berth Johansson, PRO
 Kontakt 070 222 6399, berth.johansson@gmail.com
 Plats Ljunggården, Kraftgatan 14
 Dag måndag, varje vecka, kl 10.00-12.30
 Start kom när det passar, men ring först

SKAPARCAFÉ

för alla som vill arbeta med händerna.
 Ledare Elisabeth Andersson, Marianne Karlsson
 Kontakt 072 738 6760, reisandersson@gmail.com
 Plats: Vuxenskolan, Kyrkogatan 18
 Tid: onsdag, udda veckor, kl 13.15-15.30
 Start: pågår
 Fler deltagare är välkomna, men ring gärna först

BORDTENNIS

Ledare Peter Örberg
 Kontakt 072 556 2237, plusredaktion@gmail.com
 Rum Kryddgårdens A-sal och Idrottshuset
 Dag tisdag o. fredag, resp. måndag o. torsdag
 Tid 08.00-09.30 resp. 16.15-17.45
 Start kom när det passar, men ring först

BOWLING

Ledare Anita Lund
 Kontakt 072 330 3097, lundanita44@gmail.com
 Plats Bowlinghallen, Idrottshuset
 Dag måndag, varje vecka, kl 14.00-15.00
 Start kom när det passar, men ring först

BOULE

Kontakt Pia Rosenberg
 Kontakt 073 680 4727, pia.rosenberg52@gmail.com
 Plats Hökens grusplan
 Dag onsdag, söndag varje vecka, kl 9.30-12.00
 Start den 24 resp. 28 april

KÖRSÅNG med VÄSTANVIND

Kontakt Heidemarie Rosén
 Kontakt 070 299 3199, heidimarie.rosen@gmail.com
 Plats Västerledskyrkan
 Dag måndag, normalt varje vecka, kl 13.30-15.30
 Start pågår, fler körmedlemmar är välkomna

Studiekommittén

Pia Rosenberg, *sammankallande*
 073 680 4727, pia.rosenberg52@gmail.com
 Håkan Palm
 070 883 0842, hakan.palm@teleseum.se
 Reine Fredengrener
 070 540 3630, reine@elstop.se

OBS! Anmälan per telefon, sms eller mejl krävs till de flesta aktiviteter, helst **en vecka** i förväg. Anmäl till Programkommittén: Anita Nehler, tel. 070 660 1757, mejl: anita.nehler@hotmail.com, eller Håkan Pilqvist, tel. 070 526 8777, mejl: hpilqvist@gmail.com.

Det går att betala i förväg med swish nr 123 230 8906 eller till bankgiro 5947-0559. Kom ihåg att skriva meddelande om vad du betalar för. Betalning kan också ske kontant eller med swish på plats.

Träff hos Walter Walters kaffebar
Måndagar, kl 14.00 varje vecka Kungsgatan 31

Berättarcafé på Wallinska Wallinska gården
Onsdag 21 februari kl 14.00

Dan Larsson kåserar om sitt författarskap.
Se även sidan 17 i *Enabygden* nr 4.

Anmälan enligt ovan! Pris: **80 kr**, inkl. fika.

Årsmöte Kompassen
Torsdag 29 februari, kl 14.00

Årsmötesförhandlingar och **Underhållning** av
SPF-kören Västanvind under ledning av

Lena Westberg. Därefter kaffe och semla.

Anmälan enligt ovan! Ingen avgift.
Grupp 3 tjänstgör, grupp 4 träffas en timme innan.

Berättarcafé på Wallinska Wallinska gården
Onsdag 13 mars kl 14.00

En pensionär till fjälls! Kan det gå för sig?
Stig Forshult berättar och visar fjällbilder.

Anmälan enligt ovan! Pris: **80 kr**, inkl. fika.

Månadsmöte mars Västerledskyrkan
Fredag 15 mars kl 14.00

Våra pensioner. **Anna Eriksson**, SPF
Seniorernas pensionsexpert informerar.

Anmälan enligt ovan! Pris: **100 kr**, inkl. fika.

Grupp 4 tjänstgör, grupp 5 träffas en timme innan.

Trubadurafton med Quiz Odd Fellow
Fredag 22 mars kl 15.00

Trubadur **Inge Rydstedt** sjunger och spelar.
Anmälan enligt ovan! Pris: **200 kr**, inkl.

förtäring, alkoholfri dryck, kaffe och kaka
Medtag egen övrig dryck!

Ekonomisk omvärldsanalys Sparbanken
Tisdag 9 april, kl 10.00 V. Ringgatan 16

Göran Hedman, tidigare chef på Spar-
banken i Enköping informerar.

Fri entré. SPF bjuder på förfriskningar.

Anmälan till Håkan Pilqvist. Se ovan.

Månadsmöte april Kryddgården
Fredag 12 april kl 14.00

Jazz på svenska. Sång och musik med
trubaduren **Caroline Langhammar**

Anmälan enligt ovan! Pris: **100 kr**, inkl. fika.

Grupp 5 tjänstgör, grupp 6 träffas 1 timme innan.

Stadsmysteriet Muséet
Tisdag 7 maj kl 10.00

Under en promenad i staden löser vi mysteriet
med det hemliga receptet till den framgångsrika
pepparrotsodlingen i Enköping.

Kostnad **120 kr** (eller **180 kr** per par) inklusive
ett manus, kaffe/the och lunchsmörgås

Tipspromenader 1 X 2 Joar Blå P-plats
Varje onsdag med start den 8 maj, kl 14-15

På parkeringen vid Joar Blå.

Kostnad **20 kr** per gång. Vinsterna är Trisslotter.

Månadsmöte maj Västerledskyrkan
Fredag 17 maj kl 14.00

OBS! ändrad lokal
Varför 1177? **Anna Eklund**, strateg på 1177,
berättar om bakgrund, utveckling och framtid.

Anmälan enligt ovan! Pris: **100 kr**, inkl. fika.

Grupp 6 tjänstgör, grupp 7 träffas en timme innan.

Livsstilsmässan Må bra Kompassen
Fredag-Lördag den 24-25 maj, kl 10-16.

SPF Seniorerna *Enabygden* kommer i år att delta i
Livsstilsmässan som håller på i två dagar.

Fritt inträde.

LIVSSTILSMÄSSAN
Må Bra!

Notera att lokalerna skiftar. Kolla därför noga så
att ni går till rätt lokal vid varje enskilt tillfälle.

Kom ihåg: Kryddgårdens gym tisdagar kl 9-12

Resekommitténs vinter-och vårprogram 2024

Onsdag den 28 februari, kl 12

Lunch på *Salnecke slottscafé*.

Därefter till *Örsundsbro Outlet* för shopping.

Samling vid Coop bensinmack **kl 11.00** för samåkning i bilar till Örsundsbro.

Söndag den 24 mars, kl 15.00

Teaterbesök i Västerås för att se *Kejsarn av Portugalien*

Gemensam bussresa från Gustav Adolfs plan med avgång: **kl 13.45**. Hemresa ca kl 18.

Pris: 495 kr, inkl. kaffe, räksmörgås i pausen.

Fredag den 19 april, kl 16.30

Vårfest med dans och quiz i Hantverkslokalen.

Dans till levande musik.

Pris: 495 kr, inkl. musik och mat, egen dryck.

Tisdag 28 maj går vår *Hemliga heldagsresa*.

Fm-kaffe, lunch och em-kaffe ingår.

Tidig avresa **kl 7.15** från Gustav Adolfs plan.

Hemkomst ca kl 19. **Pris: 1200 kr**.

Tisdagen den 4 juni, kl 13.00 vid gångbron.

Promenad i Klosterparken. Ta med egen fika.

Måndag den 24 juni, En heldags *Travresa* till Sundbyholm i Eskilstuna. Avresa **kl 9.45**.

Pris: 545 kr. I detta ingår bussresa, entré, program med spelguide, besök på stallbacken med guide, varmrätt samt kaffe och kaka.

Onsdagen den 3 juli, avresa kl 11.00 fr Coop Bilutflykt till *Skogsbackens ost* med provning. Em-fika hos *Alsta trädgårdar*.

Torsdagen den 1 augusti, kl 11.00 fr. Coop, Bilutflykt till *Grönsöö* med lunch och guidning på slottet.

Slutet på augusti

Räckryssning med Mälarstadens rederi.

Boka alla resor hos: ammili48@gmail.com

Vid svårigheter: Ring Anne-Marie. Se nedan. Gemensamma bussresor avgår alltid från **Gustav Adolfs plan** om inget annat anges.

Vid gemensamma bilutflykter betalar varje passagerare **50 kr** till föraren.

Ange gärna vid anmälan om du har bil.

Har ni frågor eller förslag på framtida resor så kontakta **Resekommittén**. Denna består av:

Anne-Marie Lindström,

tel. 070 770 6609,

mejl: ammili48@gmail.com

Bo Wannberg,

tel. 070 343 3783,

mejl: wannberg49@gmail.com

Eva Johansson,

tel. 070 254 4542,

mejl: mollyollefindus@gmail.com

Pandemier Fortsättning från sidan 6

sjukdomen uppträda i åtskilliga varianter, HxNy, som inte ger fullständig men ofta partiell immunitet gentemot varandra. Detta räddade sannolikt många som upplevt Ryska snuvan, från att dö i Spanska sjukan.

WHO beslutar i början på varje år, vilken variant eller kombination av varianter som är mest sannolika kommande vinter. Då har man ett halvår på sig att tillverka tillräckligt mycket vaccin, oftast genom odling i hönsägg. I Sverige erbjuds vaccin till alla medborgare. Vaccinering är gratis för äldre och riskgrupper och är en enkel livförsäkring. Även om vaccinering inte skyddar fullständigt mot infektion, är det en god garant mot svår sjukdom.

Fågelinfluensa orsakas av influensavirus av typen H5N1 eller H5N8. Den har en otäckt hög dödlighet om 50-60 % och är därför mycket fruktad av fågelfarmare. Lyckligtvis drabbar fågelinfluensan normalt inte människor, men skulle efter några enkla mutationer kunna göra så. Detta har skett i ett fåtal fall och är en framtida mardröm. Därför hålls den så långt möjligt i schack med vaccin och avlivning av drabbade djurbesättningar som just nu tusentals danska kalkoner. Att skydda vilda fåglar är däremot i praktiken omöjligt, varför risker finns.

StigF

Fortsättning i *Enabygden* nr 2-2024

Faktaundersökning av *professor Göran Friman*

Solel på Gröngarn

Äntligen har jag som jobbat med industriell kraftförsörjning blivit elproducent. En process som startade under hösten 2022. En granne hade låtit installera paneler under vintern och börjat producera i mars. Efter samtal och kontroll av prisnivå beslutade vi att ta in offert från samma företag, *Klimatprojekt*, ett lokalt företag. Ett drygt år mellan vår och grannens offert visade att vi borde varit snabbare i beslutsfattandet. Inflationen gjorde sig påmind.

För att beställningen skulle vara i fas med skattelagstiftningen gjordes den formella beställningen första veckan i januari 2023. Analysen visade att det var mest fördelaktigt att montera paneler på garagetaket. Taknocken med 32 graders lutning ligger i nord – sydlig riktning. Solbelysning av panelerna blir bra från tidig förmiddag till solnedgång. Mätarskåpet sitter lämpligt placerat för att få korta kablar och enkel installation.

28 paneler ger som mest 11,5 kW. Vår elförbrukning ligger mellan 15 000 och 17 000 kWh per år. Variationerna är temperaturberoende. Kalkylen visade en sannolik produktion på ca 8 800 kWh per år.

I juni 2023 startade montaget. Vår planering var att samma månad besöka Kiruna i årets husbilsresa. Panelerna var monterade när vi åkte. Montaget gick jättebra. Ett seriöst företag med fokus på kvalitet och bra arbetsmiljö ordnade arbetet på taket utan incidenter, med korrekt kabeldragning in till omriktaren. När vi åkte återstod kopplingarna mellan omriktaren och nätanslutningen i mätarskåpet. När vi kom till Östersund på hemresan, fredag 16 juni, kontaktades vi av Vattenfall Service som undrade om det gick att byta mätare ”på måndag”. Att få ett mätarbyte genomfört från torsdag 15 till måndag 19 kan anses världsunikt. Vi har ju hört om att mätarbyten kan få vänta i månader. Kl 11 måndagen 19 juni gick vi ”live”. Äntligen elproducent 😊.

Anläggningen har från 7 augusti till 3 november producerat 4 166 kWh. Kommunikationen mellan omriktaren och ”appen” var en svårknäckt nöt. Så vi har inte dokumentation på

tiden 19/6 till 7/8. Av det vi producerat har vi sålt 2 814 kWh till Eon. Det vill säga att vi konsumerat $4\ 166 - 2\ 814 = 1\ 352$ kWh av vår egen produktion. Man blir inte rik på att sälja solel till nätet. Däremot är det mer lönsamt att inte köpa. Så att slippa köpa 1 352 kWh där vi inte betalar nätavgift, skatt och moms ger mer än försäljningen. Att vi får 60 öre per såld kWh i skattereduktion kommer att ge en del bidrag också.

Så var det frågan om batterilager. En batteriutrustning placeras i så fall för vår del i garaget nära frekvensomriktaren. Dessvärre blir det en kostsam historia som ger väldigt lite tillbaka. Prismässigt är ju elen dyrare på dagen jämfört med på natten. Det blir alltså mera lönsamt att sälja överskottet på dagen än att lagra för eget bruk. Än så länge verkar möjligheten att ladda en elbil med överskottet vara ett ”billigt” sätt att tanka.

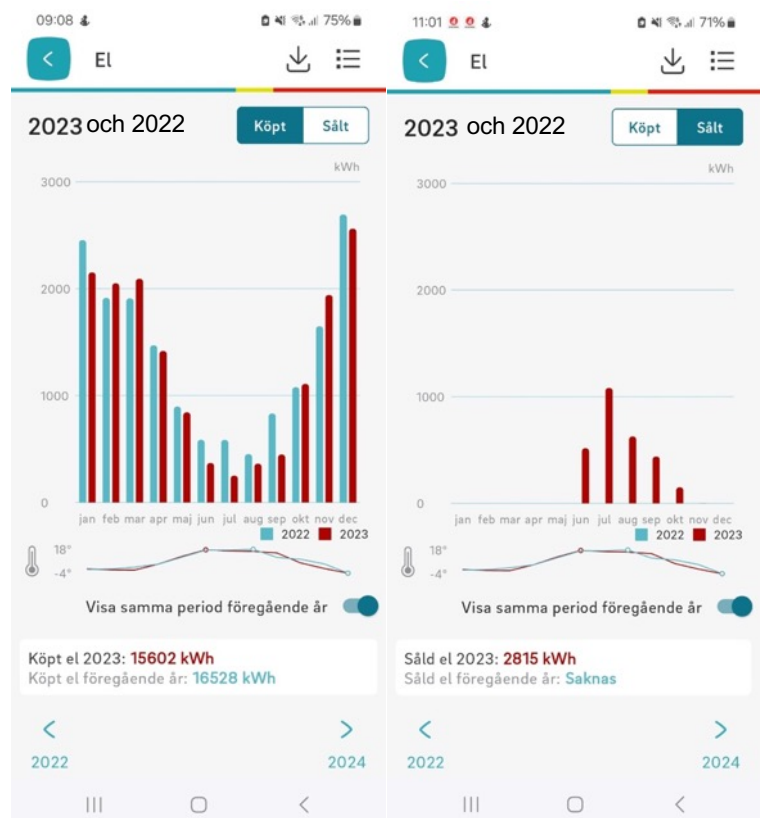
Vid årsskiftet 2023/24 kan jag summera och jämföra debiterade kWh för de båda åren.

Köpt el 2022: 16 528, 2023: 15 602 kWh
Såld el 2022: noll, 2023: 2814 kWh

Få att få fullt perspektiv krävs ett helt års data.

Hälsningar från en stolt och glad elproducent.

Reine Fredengrener

Bedrägerier XXI

Tragiskt nog fortsätter telefonbedrägerierna, inte minst mot äldre. Många miljoner av våra pengar kommer därmed att göda den organiserade brottsligheten, vars andra födkrokar främst är narkotika och välfärdsbrottslighet. Detta borde inte få ske, men bedragarna är ofta skickliga och kan lura den mest vaksamme.

Huvudreglerna, som tål att upprepas, är:

- * Logga **aldrig** in på banken på begäran av någon annan.
- * Använd **aldrig** ditt Bank-ID på uppdrag av någon annan. **Obs!** Extra viktigt !!!
- * Ladda **aldrig** upp något program som någon annan uppmanar dig till.
- * Avslöja **aldrig** PIN-koder till kreditkort etc.
- * Klicka **aldrig** på okända länkar och ring **aldrig** telefonnummer i okända mejl.
- * Investera **inte** i okända företag m.fl.
- * Ta råd och hjälp **bara** av dem du känner.

Det finns förstås många andra sätt att bli lurad, varför man generellt bör vara sunt **skeptisk**, även när någon påstår sig ringa från t.ex. Vård, Polis eller Kronofogde – ja särskilt då.

Klassiska varningstecken är att det är bråttom eller att man måste betala en skuld. Andra sätt är förslag på investeringar med fantastiska vinster. Som vanligt är då den gyllene regeln att om något verkar för bra för att vara sant, så är det troligen inte heller sant. Det gäller även Facebook-annonserna nedan och flera liknande,

**NY PLATTFORM FÖR ATT
INVESTERA I IKEA OCH TJÄNA UPP
TILL 80.000 SEK I MÅNADEN**

Vi har just avslutat ett avtal som gör det möjligt för alla svenska medborgare att investera i Ikea-aktier genom den nya handelsplattformen.

Du har en unik möjlighet att generera 80.000 SEK i månaden genom att investera i Ikea-aktier från bara 2000 SEK.

Missa inte detta tillfälle!

Några IKEA-aktier finns dessutom inte i verkligheten, varför det normalt inte alls går att investera i detta företag. Det finns omvägar, men annonsen till vänster är inte en av dem.

En motsvarande ”annons” eller erbjudande om att investera i Swedbank har också dykt upp på Facebook. För 200 € skulle man alltså kunna få en vinst på 9500 € per månad. Det låter ju helt fantastiskt, men det tror jag faktiskt inte alls på. Så stora vinster finns inte och varför skulle Swedbank komma överens med regeringen om detta när aktierna som alla andra kan handlas på börserna. Vill du köpa aktier i Swedbank eller andra företag så tala med din lokala bank.

**Swedbank har lanserat den
första plattformen för
investeringar**

**Jens Henriksson - VD för
Swedbank**

VD för Swedbank har just avslutat en överenskommelse med den svenska regeringen för att möjliggöra för alla medborgare att investera i Swedbank-aktier genom deras nya handelsplattform.

Du har en unik möjlighet att generera 9 500 € per månad genom att investera i Swedbank-aktier från 200 €

Missa inte din chans.

Det finns mängder med olika falska investerare på nätet som alla mer än gärna tar hand om dina pengar och lovar skyhöga avkastningar. I praktiken stjälar de dina inbetalningar och försvinner snabbt i cyberrymden, när du vill plocka hem dina ”vinster”. Det finns inga fria luncher.

Häromdagen fick jag ett mejl från ”teliaa.se”. När jag kollade avsändaren, visade sig denne vara ”News@wiselent.click” och inte alls Telia. Det kändes inte seriöst. Så var försiktiga.

StigF

Recension av *Virusvarning*

Av Henrik Ennart & Gunilla von Hall 2022,
Bookmark förlag, ISBN 978-91-8939344-8

Detta är faktiskt en riktigt skrämmande bok. Författarna konstaterar direkt att nya pandemier kommer att drabba oss. Vi vet bara inte när men de kommer. Hur ska vi då kunna förbereda oss.

Virusforskning sker på många håll i världen, men hur säkra är laboratorierna? På vissa ställen försöker man ju t.o.m. skapa mycket farliga virus. Vad händer om de slipper ut av misstag? Tyvärr

är säkerheten inte tillräckligt bra överallt.

Kanske SARS-2 var ett sådant förrymt virus. Det är osannolikt, men ännu är vi inte helt säkra på hur allt gick till, eftersom Kina vägrar att släppa in oberoende forskare i Wuhan.

StigF

Recension av *Björkeby – i tiden*

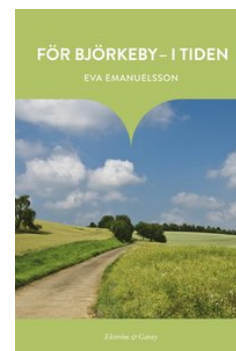
Av Eva Emanuelsson 2023
Ekström & Garay förlag, ISBN 978-91-8985022-4

Eva Emanuelsson andra bok om Björkeby tar vid sex år efter den förra bokens, *Flätorna*, slut. De tre familjerna bor kvar och allt rullar på, tills det plötsligt händer ovälkomna saker som inbrott och stölder.

En TV-producent vill skildra idyllen och så dyker en äldre släkting upp och ställer mycket på ända. Det ena följer på det andra i flera parallella spår tills det mesta successivt reder upp sig.

Som i den förra boken skriver Eva Emanuelsson på ett mycket lätt-tillgängligt sätt. Hon beskriver positivt de olika skeendena, även när det ibland bränner till. Köp boken, läs den och få en trevlig stund.

StigF

Andra böcker av Enköpingsförfattare

Under 2023 har ytterligare tre Enköpingsförfattare kommit ut med var sin bok. Dessa är:

Elisabeth Lannegård med *Följa John*

Thomas Laghé med *Berénice* och

Felicia Edwertz med *Anita, Ingens dotter*

Alla tre böckerna finns utställda hos Gestbloms bokhandel på Kungsgatan. Se bild till höger från 18 november. Ingen av dem har jag ännu hunnit läsa. Därför vore det trevligt om någon eller några av *Enabygdens* läsare skulle vilja göra detta och sedan gärna skriva en enkel recension. Detsamma gäller *Livet skiljer oss åt* av Håkan Mattsson från tidigare i fjol.

StigF

Jordens klimat

Enligt *Climate Central* i Princeton, NJ, var 2023 det hittills varmaste året på Jorden sedan mätningarna började. Data från 920 städer i 175 länder visar på 1,46°C högre än i förindustriell

tid. Det tidigare rekorder på 1,29° från 2016 är därmed slaget. Vi är i full fart på väg mot och förbi målet på högst 1,5°. Förhoppningsvis gjorde COP 28 i UAE viss nytta? Vi får se.

StigF

Majs kåseri

Diabetes 1 och 2

Efter en VARM semester i THAILAND kom jag hem som en virrig madam. Husläkaren upptäckte att jag hade Diabetes typ 2. HJÄLP, varifrån kom eländet? Se'n minns jag att mor Astrid och flera av hennes systrar fick det på äldre dar. Var finns S-fritt att köpa? COOP har tre sorters kakor, inget kaffebröd. Tammerfors inget, Fabian inget.

Vet man om att ca 500 000 svenskar har sjukdomen och SKA äta sockerfritt helst alltid. När det bjuds kaffe med tillugg, tar mina diabetesvänner av alla sorter. På min fråga, kan man det? Ja, det finns ju inget annat och det är så sällan det bjuds hembakat.

Foto: StigF

Sen var vi med på en bussresa som vid hemresan släppte av oss vid en jättebutik nära gränsen. Där fanns en gata med två hyllor från golv till huvudhöjd med sockerfria saker, godis, glass, vetebröd, drycker, konserver, cornflakes; mer kommer jag inte ihåg.

Vi vill hänga med några år till och inte slarva med farligt sött.

Tänk Er för vänner.

Se'n är både jag ock maken rädda att gå ut med våra rullatorer. Trottoarerna är inte fria från snö och is och beströdda med grovt grus som fastnar i rullens hjul så man måste bli ilsk och skaka fordonet, om det nu kallas så, så stenarna försvinner.

Glöm allt besvär!

Vi har firat järnbröllop, 70 år som gifta. En dam ringde och grattade oss 14 dagar i förväg. Hon sa sig komma från TV1. ”Vi tänker göra ett –program – om långa äktenskap –, är ni intresserade av att delta?” Snabbt anar jag satans arga list. ”Ja, men jag vill kontakta mina söner först, så återkom

nästa fredag.” Inte ringde hon, men jag ringde TV1. De hade aldrig tänkt på saken, men det var en bra idé, ADJÖ! Hur fräck kan man vara. Jag skulle vilja träffa den första APAN.

Inte lurad den här gången.

Maj Kinnbo

Märtas sista klurigheter – svar

Det rätta svaret på de 20 frågorna i Märtas klurigheter i *Enabygden* nr 4 var:

1a) 7 dec 1938, 2b) 1600-talet, 3x) Ferlin dog 1961 och fick **aldrig** något trubadurpris. Däremot tilldelades han *De Nios stora pris* 1950, 4b) 1897, 5c) **1992**-2002, 6c) 2012, 7b) 21 maj 1867, 8c) 1891, 9a) **22** sep 1932, 10b) 30 jan 2009, 11a) 1600-tal, 12c) **1872**-1960, 13a) 1909, 14b) 1888, 15a) 30 jan 1913, 16c) 1810, 17a) **25** okt 1881, 18b) 1919, 19c) 1943, 20a) 1924

Detta hade några få läsare klurat ut. Bland dem drog redaktionskommittén *Heidemarie Rosén* som vinnare av en trisslott. Grattis!

Tyvärr fanns det några smärre fel i svarsalternativen. De är markerade med **fetstil** till vänster. Hänsyn till detta har naturligtvis tagits när vinnaren har utsetts.

Härmed avslutar *Märta Eriksson* sina klurigheter efter nästan 30 år – en fantastisk insats från tidningens första nummer och till nu.

Med sorg måste jag till slut meddela att Märta Eriksson avled den 10 december 2023. Annars skulle hon ha fått fylla 100 år under maj i vår. Se EP, annons den 20/1 och nekrolog den 24/1.

Stort tack Märta / *StigF*

Vetenskapsnytt

Den vetenskapliga tidskriften *Nature* publicerar varje torsdag gratis ett nyhetsnummer med generella artiklar från hela det vetenskapliga fältet. Här finns åtskillig information av stort intresse, även om det aldrig går att ta till sig allt. I det nummer som gavs ut den 23 november 2023 finns några artiklar som jag här kort tänkte beröra.

Mineraler på havsbotten

Den första berör djuphavsgruvor eller utvinning av mineral från havsbotten. Detta har på senare tid blivit allt viktigare beroende på att elektronikindustrin behöver mer och mer av svårfunna metaller. F.n. importeras det mesta från Kina som fullständigt dominerar världsmarknaden. Eftersökta mineraler finns även på andra håll, men det är alltid känsligt att öppna nya gruvor med den miljöförstöring som detta oundvikligen för med sig.

Istället har blicken riktats mot havsdjupen. På många havsbottnar, även i t.ex. Bottenviken, finns s.k. noder. Dessa är små och stora mineralklumpar som främst innehåller mangan och kobolt men även andra eftersökta metaller. Kanske kunde man skörda sådana utan att tvingas öppna nya gruvor. Det borde fungera, även om det inte är enkelt att bedriva mineralutvinning på stora djup, där trycket är enormt. Fast normmännen är på gång. Emellertid har forskning nyligen visat att den ekologiska miljön riskerar att allvarligt störas, när man rör upp slam från bottenarna. Bl.a. har djuphavsmått visat kraftiga stresssymptom, när man stökar omkring på de havsbottnar där de lever.

Nu kan man tycka att några mått mer eller mindre inte skulle spela någon roll. Så är det sannolikt, men fynden indikerar ändå att mineralutvinning på havsbottnar inte är helt utan konsekvenser för det marina livet. Fler studier behövs.

Vulkan på Island

På Island pågår sedan oktober i fjol en kraftig seismisk aktivitet på Reykjaneshalvön. Den 18 december började ett mindre vulkanutbrott.

Diagonalt genom hela Island från den vackra sjön Mývatn, nära vulkanen Viti med kraft-

verket Krafla i nordost via Thingvellir till Reykjanes i sydväst går skiljelinjen mellan den amerikanska och den eurasiska tektoniska plattan. Här finns en spricka i berggrunden som vidgar sig med cirka en centimeter per år. Under sprickan finns het magma på som regel flera kilometers djup. Nyligen har emellertid magman rört sig allt närmare markytan och även trängt upp. Flytande lava rinner fram över marken och förstöra allt i sin väg som i Pompeji för ett par tusen år sedan.

Kraftiga markrörelser tvingade myndigheterna att under hösten utrymma kustsamhället Grindavik med ca 3000 invånare samt stänga den berömda badanläggningen *Blå Lagunen* som båda ligger på Reykjaneshalvön. Även det geotermiska kraftverket Svartsengi, nära Blå Lagunen som förser tusentals islänningar med energi, är hotat. Ett mindre utbrott i obebodd terräng behöver inte vara en katastrof. Men tyvärr har ett andra utbrott den 14 januari nu drabbat Grindavik, där några hus förstörts.

Ett utbrott under havet vore än värre, eftersom risken för en kraftig explosion då är stor, en explosion som kan kasta enorma mängder stoft upp i atmosfären. Just nu är läget lugnt, men ...

På Reykjanes ligger även Reykjaviks flygplats Keflavik. Den torde f.n. inte vara hotad, men kan behöva stängas om alltför mycket stoft sprids i atmosfären. Det var vad som skedde vid det senaste stora vulkanutbrottet i Eyjafjallajökull 2010. Då smälte stora delar av glaciären med enorma flodvågor som följd. Dessutom tvingades man stoppa flygtrafiken i delar av norra Europa på grund av det väldiga stoftmolnet. Flygplan tar sig lätt igenom vanliga moln, men stoftmoln är rent livsfarliga. Dels kan stoftet blästra flygplanets vindrutor så att dessa blir mjölkiga och ogenomskinliga, dels förlorar motorerna drivkraft, när de suger in stoft i turbinerna. Planet klarar då inte av att lyfta och flyga över stoftmolnet, vilket har hänt i Indonesien och på andra håll. Risken för något sådant verkar inte vara stor just nu, men den finns, särskilt om den seismiska aktiviteten skulle hålla på i år eller kanske t.o.m. decennier.

StigF

Den gamla bilden i nr 4-2023

Den gamla bilden i nr 4 av *Enabygden* visade ett stycke av Kungsgatan från något nedanför Spanska Trappan och vidare söderut mot Stora Torget på höger sida.

Intressant är att fotografiet är taget 1923 av J.A. Pettersson som själv var innehavare av Enköpings Cigarr- och Tobakshandel. Denna butik syns längst till höger i bilden, sannolikt ungefär där Gestbloms ligger idag.

Ovanstående kände *Birgitta Brolin* till. Det blir sålunda en Trisslott. Grattis!

Ny bildgåta nr 1-2024

Att bilden ovan föreställer AB Enköpings maskinfabrik kan man läsa på den högra gaveln. Fotografiet är taget av Anders Wilmansson, troligen år 1902. Men, var låg företaget och vad tillverkade man? Byggnaderna finns kvar men används nu till helt andra ändamål. Pluspoäng till den som vet gatuadressen och när företaget upphörde.

Svaren vill vi ha in senast på fredag den **12 april** 2024. Välkomna med era svar till avgående red. "stigforshult@gmail.com" eller till brevlådan på Kryddgården: SPF Seniorena *Enabygden*, Källgatan 1 B, 74935 Enköping. Märk svaren "*Bildgåtan*".

Tyvärr är huvudentrén fortsatt låst, varför man måste gå in genom restaurangen, kl 11-14, om inte någon vänlig själ öppnar ytterdörren mot Källgatan.

StigF

Krafla Island: Foto *StigF*

Utflykt mot för Inga-Lill och Håkan okänt mål

Den 5 december i minus 16 grader åkte vi, Birgitta och jag, till Långtora för att hämta Inga-Lill och Håkan Andersson. Det var dags för en resa till ett byggnadsmonument som stått pall för tiden. Vilket? Det visar sig vid lunchtid 😊. För att inte avslöja bad jag Håkan guida mig till Orresta. Klockan var vid 10 tiden så det var för tidigt med lunch i Orresta? Vi åker småvägar hela vägen till Västerås och ut på E18 vid Hälla. Vi fortsätter mot väster. Vid Hallstahammar är det trafikomledning genom samhället, trångt med alla långtradare i små rondeller. Resten av resan går smidigt.

Vad är målet? Jo, en legendarisk siluett från 1957 –

Svampen – ett vattentorn som var ett nytänkande när beslutet togs. Den gav Örebro ett nytt landmärke.

Det serveras en buffé-lunch värd resan. Den startar givetvis med svampsoppa.

Vad gör man efter en härlig lunch och spaning över Örebro? Jo, man fortsätter till Torshälla för att besöka Rolf Bergs butik för jultomar. Förutom dom 2 tomtarna i sällskapet fanns det mängder att välja mellan. Det blev några fynd bland annat ”årets tomt”. Åtgången hade varit stor så hyllan var tom 😞. Men, det fanns några i lager för en kommande julmarknad i andra adventshelgen. Fika avnjöts i samma byggnad som tomtverkstan. Mest kaffe, ingen var speciellt hungrig.

Mitt andra besök i Svampen blev så bra som förväntat. Det förra var i min 20års ålder, ni kan säkert räkna ut ungefär när det kan ha varit.

Ganska länge sedan och Svampen står fortfarande där med sin välkända siluett.

Reine, Birgitta, Inga-Lill och Håkan

Svampen - ett av Sveriges 7 underverk. 58 m hög fylld med 9 miljoner liter vatten. Klar 1957. Restaurang finns längst upp med ett skyddande räcke så att fler inte hoppar ner i. st. f. att ta hissen ner.

Olyckan med Alaska Airlines

De flesta av läsarna har säkert hört talas om *Alaska Airlines*, vars flygplan strax efter start den 5/1 tappade en igensatt dörr. Här hade man verkligen tur som ”bara” hade kommit upp på ca 5000 m istället för den normala flyghöjden på drygt det dubbla, när olyckan skedde.

På 5000 m är lufttrycket ungefär hälften av det vid markytan och temperaturen runt -25°C . Detta innebär att hälften av luften i kabinen snabbt rusar ut genom hålet och tar med sig det mesta som är löst. Passagerarna tvingas andas allt häftigare. Trycksänkningen ska emellertid göra att syrgasmasker fälls ner från taket. Däremot märks inte kylan direkt, eftersom ingen kall luft strömmar in utan i stort sett bara ut.

Cockpiten är skyddad av en lufttät dörr, varför piloterna inte ska påverkas, medan passagerarna är väldigt utsatta.

Om man hunnit upp på 10-12 tusen meters höjd, kunde olyckan blivit katastrofal. Där är trycket bara 20-25 % av markytans. Det hade då varit stor risk för att någon passagerare nära hålet hade råkat sugas ut och övriga hade antagligen förlorat medvetandet.

Trots att det mesta gick bra denna gång, kan man fråga sig hur olyckan över huvud taget kunde inträffa. En igensatt flygplansdörr ska helt enkelt inte kunna lossna. Här har kontrollen helt uppenbart varit alldeles för bristfällig.

StigF

Kalenderbytet 1753

Den 1 mars i år, 2024, är det 271 år sedan som 11 dagar plötsligt försvann ur almanackan. Då följdes den 17 februari direkt av den 1 mars. Hur kunde detta få ske och vart tog de 11 dagarna vägen? Många blev både oroliga och upprörda över att dagarna bara var borta. Nu måste ju vårbruket klaras av på 11 dagar kortare tid än normalt. Bondepraktikan stämde inte längre, vilket var i det närmaste katastrof. Vad var det som verkligen hände?

Det som skedde var förstas att den dittillsvarande Julianska kalendern byttes ut mot den Gregorianska som bättre stämde överens med årets längd. Enligt den gamla stilen, som infördes av Julius Caesar år 46 f.v.t, antogs året vara exakt $365 \frac{1}{4}$ dagar långt. I kalendern ordnade man detta genom att låta vart fjärde år vara ett skottår med 366 dagar, precis som år 2024 är nu. Februari förlängs då med en dag till 29 dagar, varför SPF Seniorerna *Enabygden* kan hålla årsmöte den 29 februari i år utan att bryta mot stadgarna som stipulerar att detta möte ska förläggas till februari månad.

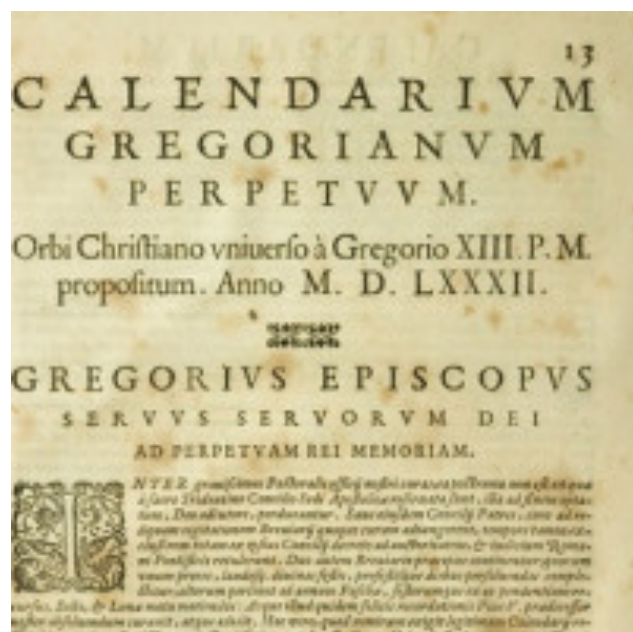
Den Julianska kalendern var en väsentlig förbättring av det tidigare månkalendersystemet, där man hade tvingats flika in hela månader vid årets slut för att årstiderna skulle hamna rätt. En s.k. synodisk månad är cirka 29,5 dagar lång. Ett månår om 12 sådana månader med 29 alternativt 30 dagar är emellertid bara 354 dagar. Genom att förlänga de korta månaderna till 31 dagar, fick man ihop 366 dagar på bekostnad av att anknytningen till månen inte längre stämde och att året dessutom blev ett dygn för långt. Därför måste man korta årets sista månad, som då var februari, med en dag till 29 dagar. Fler ändringar gjordes något senare av kejsare Augustus. Bl.a. stympades februari ännu en gång till 28 dagar när "hans" månad augusti förlängdes till 31 dagar. Den kunde ju inte få vara kortare än Julius Caesars dito. Nu blev båda lika långa. Dessutom flyttades årets början från 1 mars till 1 januari.

Vilket år som något hände var på denna tid inte så viktigt. Det kunde räcka med att säga att detta var femte året i en viss kejsares regerings-tid. Fast successivt började man i Rom räkna

antalet år sedan Romarrikets grundande. I efterhand räknade Dionysos Exiguus år 525 v.t. ut att detta borde ha skett år 753 f.v.t. Hur det i verkligheten är med den saken är en helt annan historia.

Nu är emellertid ett s.k. tropiskt år inte riktigt 365,25000... dagar utan bara 365,24219 dagar långt. Detta spelar för det mesta inte särskilt stor roll, men allt eftersom århundradena rullade på kom kalendern successivt ur fas med årstiderna. Den förskjöts ungefär en dag vart 128:de år. På medeltiden hade midvinter hamnat vid Lucia. Men än viktigare var att vårdagjämningen drev iväg allt tidigare i kalendern, vilket skapade kaos i den katolska kyrkan. Dess största högtid, påsken, ska infalla direkt efter första fullmåne efter vårdagjämningen och denna får därför bara inte hamna fel. Vad göra?

Det blev påven Gregorius XIII, 1502-85, som åstadkom en kalenderreform med hjälp av Aloysius Lilius och Vatikanens astronomer som fick räkna på detta under flera år. Men så infördes till slut den Gregorianska kalendern i den katolska världen den 4 oktober 1582 enligt bullan *Inter Gravissimas*, bara ett par år innan Gregorius gick ur tiden. Se bild från Wikipedia commons nedan. Vid genomförandet tvingades man stryka 10 dagar i den julianska kalendern. Efter den 4 oktober följde sålunda den 15 oktober. På påvens sarkofag i Peterskyrkan kan man beskåda hur han tar emot kalendern.

Nå, nu var väl allt gott och väl och ordningen återställd. Nja, riktigt så blev det inte. Vi måste komma ihåg att under 1500- och 1600-talen svepte reformationen fram genom främst Nordeuropa och inte skulle väl protestanter bry sig ett vitten om vad katolikerna gjorde. Detta innebar cirka 200 år av kalenderkaos. Inte för att gemene man brydde sig, man visste sällan ens vilket år det var, men i internationella affärer kunde det bli problem. Allra värst var det i Tyskland, där katolska och protestantiska stater på många håll låg gräns i gräns. Under början av 1600-talet pågick där det 30-åriga kriget, varför man kan fråga sig hur generalerna kunde veta, när deras arméer förväntades drabba samman.

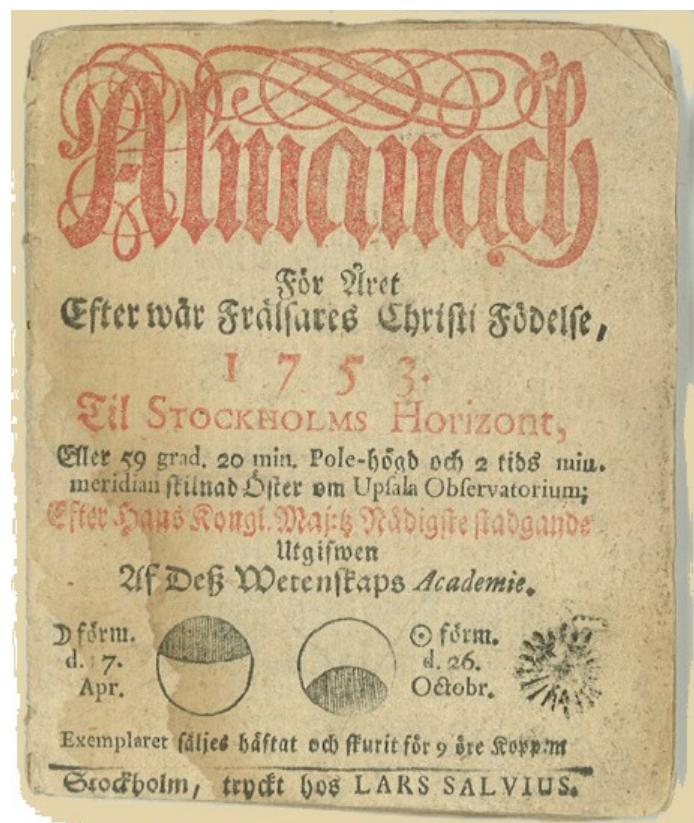
Sverige tog en betydande del i 30-åriga kriget som motståndare till den tysk-romerske kejsaren Ferdinand II. Bl.a. stupade Gustav II Adolf vid Lützen den 6 november 1632, eller gjorde han verkligen det? Jo, enligt den Julianska kalendern, som då gällde i Sverige, stämmer detta, men enligt den Gregorianska hade det redan hunnit bli den 16 november. Egentligen borde vi därför uppmärksamma denna dag istället, eftersom Sverige sedan 1753 gått över till den senare kalendern, den s.k. nya stilen. Motsvarande gäller Karl XII som stupade den 30 november 1718 i Fredrikshald, vilket fienden i Norge, som hade bytt kalender år 1700, firar först den 11 december.

Sammantaget var kalendrarna i stort olag i stora delar av norra Europa under lång tid. Två kalendrar var alldeles tillräckligt trassligt att hålla reda på, men under början av 1700-talet hade Sverige t.o.m. tre, vilket knappast gjorde saken lättare. Successivt gick emellertid allt fler länder över till den Gregorianska kalendern, även om det för vissa tog väldigt lång tid. De flesta protestantiska stater i Tyskland bytte år 1700. Detsamma gjorde Danmark och Norge, medan England dröjde till 1752 och Sverige och Finland till 1753. Ryssland ändrade inte kalender förrän 1918, efter revolutionen. Därför ägde den s.k. oktoberrevolutionen den 25-30/10 1917 egentligen rum den 12-17 november.

Åren 1809-1917 gällde sålunda olika kalendrar i Ryssland och i Finland, som då var ryskt. Ännu senare att byta var bl.a. Grekland 1925 och Turkiet 1926, 344 år efter Gregorius bulla. Den ortodoxa kyrkan förlitar sig faktiskt i vissa situationer fortfarande på den Julianska kalendern.

I Sverige hade kungen instiftat Kungliga vetenskapsakademien år 1739. Denna akademi fick 1747 ensamrätt på att ge ut kalendrar, vilket under lång tid var dess viktigaste inkomstkälla. Privilegiet upphörde inte förrän 1972. Nu fanns en tydlig maktfaktor med sakkunskap i astronomi och tideräkning, vilket gjorde det möjligt att, trots motstånd från många bönder, införa den nya stilen (Gregorius hade ju varit påve och borde inte nämnas i ett protestantiskt land). Detta skedde, som nämnts ovan, den 17 februari 1753, samma år som Stockholms nya observatorium invigdes. Detta är idag observatoriemuseum och ligger på Observatoriekullen nära Odenplan. Bilden nedan av almanackan 1753 är från museet.

StigF

PP Sverige, Porto betalt

Sveriges närmaste optiker!

Synundersökning | Drop-in tider
Glasögon | Kontaktlinser

SKOGLUNDS

Optik

ETABL. 1956

Källgatan 17 | Enköping | 0171-338 15 | info@skoglundsoptik.se | www.skoglundsoptik.se